

Klára Pinerová, *Vývoj vězeňských subkultur v Československu v letech 1948-1960. Diplomová práce, UK FF, Ústav hospodářských a sociálních dějin 2006, 230 s. + řada nepaginovaných příloh*

Kolegyně Pinerová se o danou problematiku začala zajímat již na gymnáziu a ve svém zájmu potom pokračovala v mém prosemináři, výběrovém semináři a konečně i v diplomovém semináři. Na její práci je tento dlouhodobý zájem, jenž autorka neustále prohlubovala a rozšiřovala, vskutku velmi dobře znát. Přivítat je přitom možno nejen šíři jejího záběru do studia archivních pramenů, z nichž mnohé jsou stále nezpracované, stejně jako její výchozí snahu pracovat s prameny subjektivní povahy, a to zejména s memoárovým materiálem, jenž doplnila rozhovory s třemi bývalými vězenkyněmi a dvěma vězni. Obojí pak činí v míře, jež přesahuje nároky běžně kladené na diplomovou práci (DP).

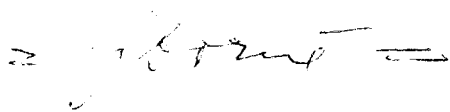
Autorka též prostudovala velmi zodpovědně domácí odbornou literaturu zabývající se vězeňstvím, což jí umožnilo dát její DP širší i hlubší interpretační perspektivu ve srovnání s tím, co bývá u historické látky tak aktuální u nás dosud zvykem. Ostatně o koncepci této perspektivy jsme spolu poměrně často diskutovali, což vyústilo v její zaměření na obecnější problematiku utváření vězeňské subkultury. Ta je zde analyzována na velmi represivním systému vězeňství, jenž vznikl v Československu po r. 1948 díky ideologii nekompromisního třídního boje proti nepřítelům nového společenského zřízení. Toto východisko podle sovětského vzoru dehumanizovalo celý systém trestání, tj. zatčení, vyšetřování, odsouzení a věznění, ve srovnání s vývojem v tehdejších západních demokraciích.

Jeho cílem bylo především odstrašující tvrdé potrestání zejména těch odsouzenců, které komunistický režim považoval právě za své třídní nepřátele.

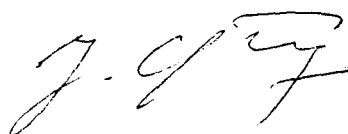
Na tuto skupinu se ostatně autorka ve své DP nejvíce soustředila, což ostatně mohlo být více zdůrazněno v jejím názvu. Dále šlo o extenzivní i intenzivní exploataci vězňů v často nelidských podmínkách uranových dolů. Proces takto pojatého trestání v sobě obsahoval i prvky „převýchovy“ a po r. 1956 se začal i velmi pomalu „humanizovat“, což v 60. letech 20. století umožnilo návrat řady dosavadních vězňů do běžného života, v němž ovšem vesměs zažívali i nové formy persekuce.

Za jádro DP slečny Pinerové považují její 6. kap. o vězeňské subkultuře (s. 41-106), 7. kap. o sociálních vztazích ve vězení (s. 107-116) a zejména pak pozoruhodné pasáže o aktivních i pasivních strategiích přežití v 8. kapitole (s. 117-135). Autorka byla při této příležitosti schopna vytvořit též typologii vězňů, jež je zvláště zdařilá v případě vězenkyň (s. 64 an.). V řadě případů autenticky postihla i morální aspekty takto pojaté represe v podobě posílení výchozího antikomunistického nikoliv však nutně pomstychtivého přesvědčení vězňů, a to zejména u katolických duchovních (s. 89 ann.). V tomto kontextu by snad stálo za hlubší rozbor, do jaké míry a za jakou cenu byla schopna i kýžená „převýchova“ dosahovat alespoň z části svých cílů. V tomto směru by mohla sehrát svoji roli např. hlubší analýza motivů uzavírání tzv. „socialistických závazků“ vězňů, na něž autorka místy upozorňuje.

Z vydaných pamětí, které autorka opomenula, připomínám klíčové propojení žánru memoárů s historickým výkladem, jehož autorem je Václav Vaško. Celkově se domnívám, že Klára Pinerová napsala velmi kvalitní diplomovou práci, již rád doporučuji k úspěšné obhajobě.

Praha 30. 8. 2006

Prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.